

STATISZTIKAI HÍRADÓ

Üzemi statisztika a vállalatvezetés szolgálatában

BESZÁMOLÓ A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL PÁLYÁZATÁRÓL

Szocialista építésünk fejlődése a statisztikára is egyre fontosabb feladatokat hárít.

A hároméves terv kezdete óta a statisztika is nagy fejlődésen és gyökeres átalakuláson ment keresztül, hogy a tervszerű gazdálkodás irányításának eszköze lehessen. A statisztika ellenőrzi a népgazdasági tervek teljesítését és adatai a jövő terveinek is alapul szolgálnak.

Az országos szervek tájékoztatása mellett a statisztika feladata az is, hogy az üzemekben a vezetés szilárd támasza legyen. Ezt úgy érheti el, hogy kiértékelései alapján operatív intézkedésekre alkalmas javaslatokat terjeszt a vállalatvezető elé.

A Központi Statisztikai Hivatal 1950 október havában „Üzemi statisztika a vállalatvezetés szolgálatában” címmel pályázatot írt ki az üzemi statisztikusok részére. A pályázat hivatva volt feltárni, hogy mennyire tájékoztatják az üzemi statisztikusok a vállalatvezetőt az üzem helyzetéről, s hogyan segítik elő a nehézségek leküzdését.

A Központi Statisztikai Hivatal és az illetékes minisztériumok képviselőiből alakult bírálóbizottság a pályázatra beérkezett pályamunkákat felülbírálván a következő döntést hozta:

Az I. díjat nem adja ki, mert ezt a mértéket egyetlen pályázat sem ütötte meg.

A II. díjat két pályázó részére adja ki:

Ambruska József (MÁVAG) 1000.— Ft

Kerekes Géza (Kőbányai Zománcárugyár) 1000.— Ft

A III. díj összegét 700.— Ft-ra emeli és a következő 2 pályázó részére adja ki:

Dr. Bokor Imre (Debreceni Kefegyár) 700.— Ft

Dlustus Imre (Bonyhádi Zománcművek) 700.— Ft

Az eredeti feltételektől eltérőleg 3, egyenként 400.— Ft értékű IV. díjat ad ki:

Kézmárky Vilmos (Lábatlani Cement- és Mészművek) 400.— Ft

Dr. Krisztián Margit (Alumíniumgyár) 400.— Ft

Répásy János (Borsodvidéki Gépgyár) 400.— Ft

A fentiekon kívül az alábbi 6 pályázót egyenként 200.— Ft jutalomban részesíti:

Kriss Géza (Egyesült Izzó) .. 200.— Ft

Maur József (Békésmegyei Malomipari Es) 200.— Ft

Miltényi Ernő (Győrmegeyi Téglagyári Es) 200.— Ft

Petendi György (Bükkaljai Szénbányák) 200.— Ft

Zalka János (Anód Áramirányítógyár) 200.— Ft

Április 4. gépgyár statisztikai brigádja 200.— Ft

A beérkezett 93 pályázat igen nehéz feladat elé állította a bírálóbizottságot, mert a pályázatok alapján nehéz volt eldönteni, hogy melyik statisztikus támogatta legaktívabban a vállalatvezetést. Nagyon sok jó javaslat, kiértékelő tábla és grafikon érkezett, amelyek mindegyike alkalmas lehet arra, hogy a statisztikai módszereket a vállalatvezetés szolgálatába állítsa.

A bírálóbizottság arra az álláspontra helyezkedett, hogy azokat a statisztikusokat részesíti előnyben, akiknek pályázataiból kiderül, hogy vizsgálataikat, jelen-

téseiket operatív intézkedések követték. Nem jelenti ez azt, hogy a nem díjazott munkák értéktelenek. Ezekben is nagyon sok jó elgondolás, életrevaló ötlet található.

A két első helyezett pályamunkáját a Statisztikai Szemle 1950. nov. és 1951. febr. számaiban már teljes egészében közölte, itt csak a legjellemzőbb tényeket emeljük ki, amelyekből világosan kitűnik, hogy a statisztikus a vállalatvezető számára lehetővé teszi a hibák kiküszöbölését, a tartalékok feltárását, a munka jobb megszervezését.

A MÁVAG statisztikusa pl. figyelmeztette a vállalatvezetőt, hogy egyes üzemrészek a már elért termelésnek csak 79—90%-át tervezték meg a folyó időszakra, — nyilván nem a feszített, hanem a kényelmes túlteljesítést kívánták biztosítani. A termelékenységi mutatók elemzésével kapcsolatban kiderítette a statisztikus, hogy a hibák külső szerelésénél szervezési hibák voltak: a munkásokat előbb és sokkal nagyobb számban küldték ki a szereléshez, mint szükséges lett volna. Vagy pl. arra is rámutatott, hogy a mulasztások legnagyobb része fizetés nélküli szabadság, ami a termelésre feltétlenül káros hatással van.

A Lampart-gyárban az üzemi statisztika elemzései hozzájárultak a gyártmányok átfutási idejének lerövidítéséhez és ezzel a forgóalap jelentős csökkentéséhez. A statisztikai adatok elősegítették egyes szűk keresztmetszetek felszámolását. A munkaügyi adatok vizsgálatánál is számos visszásságra derült fény. Pl. 20,86 Ft órabérrel számoltak el selejtválogatást, teljesítményben számoltak el olyan munkákat, amelyekre nem volt norma, a sporttelep gondnokát mutatószámos bérrendszerben fizették stb. Az üzemi statisztika rámutatott a rezsimunkákkal történt visszaélésekre is: a produktív időt magasabb teljesítményszázalékkal számolták el, ennek következtében a többi idő rezsimunkára esett, amelyre ugyanazt a százalékot számították. Ugyancsak a statisztikus figyelmeztetése nyomán sikerült a vállalatnál a kb. 260 főnyi kapunbelüli munkanélküliséget megszüntetni.

Az „Április 4. Gépgyárban”-ban a túlórák elemzése arra az eredményre vezetett, hogy a vállalatnál a túlórázás bizo-

nyos fokig személyhez kötött. Ugyancsak a statisztikus közbelépésére sikerült a szabadságtervet a termelés folyamosságának veszélyeztetése nélkül lebonyolítani és az igazolatlan mulasztások számát erősen lecsökkenteni.

A példákat még sokáig lehetne folytatni, de ennyiből is világosan látható, hogy a körültekintő statisztikai elemzések milyen hasznos eredményekre vezetnek és a feltárt hiányosságok kiküszöbölése mennyire elősegíti a magasabb termelési eredményeket, a nagyobb termelékenységet, végső soron a szebb, jobb életért folyó harcot.

A pályázatokból a jó kiértékelő munka feltételei is leszűrhetők:

1. *Legelső feltétel a belső adatgyűjtés jó megszervezése.*

Az üzemi statisztikusnak fel kell térképeznie, hogy kiértékelő munkájához milyen adatokra van szüksége és ezeket statisztikai ügyrendben rögzítenie kell. Az ügyrend kötelező erővel határozza meg, milyen adatokat, milyen határidőre, milyen szerv felé kell továbbítani és ki értük a felelős? Azt is elő kell írni, hogy a belső jelentések milyen bizonylatokkal legyenek alátámasztva. Ilyen ügyrend kiadását, bizonylati alátámasztását több pályázat javasolja. Tudjuk, hogy a nehézipari minisztérium mult év derekán kísérletet tett a statisztikai ügyrend kötelező bevezetésére, de kellő ellenőrzés hiányában a vállalatok ezt nem vezetik.

2. *Az adatok begyűjtését követi az összesítés, a feldolgozás. Az eredményeket azután táblákkal, grafikonokkal szemléltetendő kell tenni.*

Ügyelni kell azonban arra, hogy a táblák és grafikonok ne legyenek zsúfoltak, mert ez az áttekinthetőség rovására megy. Ki kell emelni az Erőművek Ipari Központjának (ERIK) statisztikusait, akik az erőművek legjellemzőbb adatait foglalták egységes rendszerbe.

3. *A feldolgozás után következik a tulajdonképpeni érdemi munka: a kiértékelés. Ez a rész a statisztikai munka legnehezebb, de egyben legfontosabb része.*

Hangsúlyoznunk kell a szöveges kiértékelés fontosságát. Nem végez jó munkát az a statisztikus, aki csak táblákat és grafikonokat terjeszt a vállalatvezető elő. A vállalatvezető rendszerint

nem képzett statisztikus, másrészt ideje sem engedi, hogy az adatok és grafikonok tanulmányozásába elmerüljön. A vállalatvezetőnek világos jelentésekre van szüksége, amelyek alapján a hibák kiküszöbölésre intézkedéseket foganatosíthat.

A statisztikus tehát tegye vizsgálat tárgyává az adatok belső összefüggéseit, fedje fel a terv teljesítését vagy túlteljesítését akadályozó tényezőket. A vizsgálat folyamán sohasem szabad megelégednie a vállalat egészére vonatkozó adatokkal. Le kell mennie egészen a műhelyekig, amennyire csak az adatok részletezése lehetővé teszi. Igen jól példát mutatott erre az Anód Egyenirányító Vállalat üzemi statisztikusának pályázata, aki kimutatta a sztahanovisták és a munkamódszerátadás hatását a termelésre.

A statisztikusnak a kiértékeléshez időre van szüksége. A feldolgozott adatok összefüggéseinek vizsgálata elmélyedést kíván. Ez a feltétel igen sok vállalatnál hiányzik, mert vagy még más munkakört is betölt a statisztikus, vagy pedig idejének legnagyobb része az adatok mechanikus — sokszor manuális — összesítésére megy és a kiértékeléshez legjobb akarata mellett sem jut hozzá. Meg kell azonban mondanunk, hogy ez nem tisztán szervezési kérdés. *A statisztikusnak munkáján keresztül kell debizonyítania, hogy nem csupán mechanikus adatgyűjtő és adatszolgáltató, hanem a vállalatvezető számára is hasznos segítséget tud nyújtani.* Csakis ezen az úton érheti el, hogy a vállalatvezető is megbecsülje és segítse. Számos pályázatban olvasható, hogy a statisztikus hogyan verekedte ki magának ezt a megbecsülést.

Nem lenne teljes beszámoló, ha nem mutatnánk rá a pályázat negatívumaira is.

Ilyen negatívum elsősorban a pályázatok kis száma. A 93 pályázó csak töredékét teszi ki az üzemi statisztikusok hatalmas táborának. Bár ennek a számnak az értékelésénél figyelembe kell venni, hogy a pályázat egybeesett az 1951. évi részlettervek elkészítésével, ez a kis szám feltétlenül arra figyelmeztet, hogy az üzemi statisztikusok képzettsége még nem áll azon a fokon, amelyet ma

már meg kell tőlük követelnünk. Erre utal a jelenleg folyó szakvizsgák eredményeinek kedvezőtlen megoszlása, a vizsgáról elmaradók nagy száma és a pályázatok nagy részének minősége is. *Igen sok pályázat egyszerűen felsorolja, hogy milyen táblákat vagy grafikonokat vezet a statisztikus, de sehol sem utal arra, hogy ezeket a táblákat és grafikonokat hogyan használták fel a vállalat irányításában. Még a részletes elemzések legtöbbje is mechanikus, „matematikai” indokolásokat tartalmaz; leírják a jelenségeket, de az okok felkutatásáig már kevesen jutnak el.*

A pályázatok arra is rámutatnak, hogy a statisztikusoknak nemcsak szakmai, hanem politikai képzettségüket is emelniük kell. Így a pályázatok elhanyagolták a munkaverseny hatásának statisztikai elemzését, — nem vették tehát figyelembe, hogy a termelés és a termelékenység növelése nagy mértékben politikai öntudat kérdése is.

*

Összefoglalólag megállapíthatjuk, hogy a lehetőség megvan arra, hogy a statisztika az üzemekben is a vezetés eszközévé váljék, azonban ehhez még igen sok ezen a téren a tennivaló.

Az üzemi statisztikusoknak tovább kell képezni magukat politikai és szakmai téren, elsősorban pedig meg kell tanulniok a kiértékelés módszereit.

Tanulásukhoz és munkájukhoz az eddiginél fokozottabb segítségre van szükségük a felettes szervek, elsősorban a Központi Statisztikai Hivatal és a szakminisztériumok részéről:

Összefoglalva:

1. Mindenütt be kell vezetni a kötelező statisztikai ügyrendet és meg kell szervezni az adatok bizonylati alátámasztását — amint ezt a Népgazdasági Tanácsnak a Központi Statisztikai Hivatal munkatervéről szóló határozata előírja.

2. Módszereket kell kidolgozni a szakmánként legmegfelelőbb kiértékelő táblákra és grafikonokra.

3. Minél több jó kiértékelést kell az üzemi statisztikusok számára példaként kidolgozni, hogy a legfontosabb összefüggéseket az adatokból ki tudják olvasni.

4. Szabályozni kell a statisztikusok szervezeti helyzetét is.

Ezeknek az alapvető feladatoknak a megvalósítása révén remélhető, hogy

az üzemi statisztika rövidesen az operatív vállalatvezetés biztos támasza lesz.

Hajdu György

Az állami gazdaságok statisztikusainak négyhetes iskolája

A minisztertanácsi határozat, mely egész mezőgazdaságunk számára megszabta a növénytermelés, állattenyésztés és takarmánytermelés irányát az elkövetkezendő 2 évre, az állami gazdaságainkra is, mint a szocialista nagyüzemi gazdálkodás élenjáróira, komoly feladatokat ró. Ezek a feladatok jelentős minőségi követelményeket támasztanak gazdaságainkkal szemben: a termésátlagok emelése, a dolgozó parasztságnak minőségi vetőmagokkal való ellátása, a megfelelő takarmányozás, az állatfajtáknál a helyes tenyésztési irány kialakítása olyan feladatok, melyek a termelés technikájának tudományos megalapozását kívánják meg. A mezőgazdasággal szemben támasztott magasabb követelményeknek az irányító és ellenőrző szervek munkájában, így a statisztikai munkakörben is érvényesülnie kell.

E szempontnak megfelelően a Központi Statisztikai Hivatal az elmúlt hónapban első ízben rendezett iskolát az állami gazdaságok statisztikusai részére, négyheti időtartammal. A tanfolyamra,

amely politikai és szakmai jellegű volt, az ország 80 legnagyobb gazdaságából jöttek a hallgatók.

A politikai anyag keretében a hallgatók megismerkedtek a tervegazdálkodás alapfogalmaival, a Szovjetunió szocialista mezőgazdaságának kialakulásával, Pártunk parasztpolitikájával, az állami gazdaságok jelentőségével és a minisztertanácsnak a mezőgazdasággal kapcsolatos határozataival.

Szakmai vonatkozásban a hallgatók az általános és mezőgazdasági statisztikával foglalkoztak. Ez utóbbi keretében tanulmányozták az állatállomány, az állati termékek, a növénytermelés, gépesítés, munkaerő-, bérstatisztikát. Kiegészítő tantárgyként szerepelt a számtan.

A tanfolyam komoly eredménye volt, hogy a hallgatók megismerték és elsajátították a szocialista mezőgazdasági statisztika célját, alapelemeit, megismerték a kérdőívek szerkezetét, összefüggéseit.

A megyei termésbecslők első értekezlete

1951 március közepén fejeződött be a Központi Statisztikai Hivatal termésbecslési tanfolyama és a termésbecslés új szervezete megkezdte működését. Április első hetében az őszi gabonaneműek első állapotjelentésének feldolgozása, majd három héttel később a második állapotjelentés már elegendő tapasztalattal nyújtott arra, hogy a munkát kiértékeljék és felkészüljenek a további nehezebb feladatokra, a tulajdonképpeni becslésre: a számszerű jelentésekre. Ebből a célból május 8-án a Központi Statisztikai Hivatal értekezletet hívott össze a megyei termésbecslők részére.

Az értekezlet központi kérdése a statisztikai és termésbecslési munkák összehangolása volt. A járási statisztikusok nagyrésze nem tudta a két feladatot egy-

szerre ellátni, nem jól szervezte meg munkáját. A statisztikai jellegű feladatok nagyrésze a járási statisztikus részére mint ellenőrző, nevelő munka jelentkezik: ki kell szállnia a községekbe, termelészövetkezetekbe, gépállomásokra és az adatszolgáltatók munkáját kell ellenőriznie. Az utolsó két hónapban a gazdálajstrom és a termelészövetkezeti kérdőívek ellenőrzése céljából fel kellett keresnie a községi tanácsok végrehajtóbizottságának elnökét, vagy a termelészövetkezeti elnököt. Ugyanebben az időben a feladatokkal párhuzamosan a községek és termelészövetkezetek termésbecslési jelentéseit is ellenőriznie kellett. Az egyik községből a másikba megtett úton nyitott szemmel járva megfigyelhette a vetéseket és ha a községbe érve

észleleteit azonnal feljegyezte, termésbecslési munkájának egy részét egyéb munkái mellett már el is végezte. Statisztikai feladatának elvégzése után annyi időt feltétlenül kellett volna még szakítania magának, hogy a községi tanács, vagy a termelőszövetkezetek elnökével megbeszélje a már kiállított, vagy pár nap múlva kiállítandó termésbecslési jelentést. Ott, ahol ilyen módszerrel dolgoztak, nem is volt lemaradás.

Bebizonyosodott az értekezleten, hogy a járási statisztikusok megterhelése elég nagy és ha a számszerű becslések idején is ilyen mértékben lesznek foglalkoztatva, akkor kevés remény van a jó ellenőrzésre. A megnövekedett statisztikai feladatok ezért szükségessé teszik a második járási statisztikai előadó munkábaállítását.

A megyei termésbecslők közül többen ismertették munkamódszerüket. A zala-megyei termésbecslő feladata a második állapotjelentés után hét pontban kiértékelte az adatszolgáltató községi tanácselnökök által elkövetett hibákat, névszerint kiemelve a hibás adatszolgáltatókat és a hibák kijavításának módját. A ki-

értékelést lesokszorosította és el akarta küldeni a község tanácsok VB elnökeinek, amit azonban a megyei tanács megakadályozott azzal az indokolással, hogy csak a *járási tanácsokon* keresztül érintkezhet a községi tanácsok VB elnökeivel. Az idő rövidsége miatt ezt az utat nem lehetett választani, mert a 3. jelentés időpontjára a körlevél nem érkezett volna rendeltetési helyére. A megyei tanács álláspontja e kérdésben bürokratikus volt, mert a kiértékelés semmiféle új utasítást nem tartalmazott és a körlevél 1—1 példányát a járási tanácsokhoz amúgy is el kellett volna küldeni, hogy ők is lássák a községi tanácsok munkáját.

Az értekezlet foglalkozott a megyei és járási termésbecslők között megindult versenymozgalommal, melynek egyik célkitűzése a pontos adatszolgáltatáson és szakmai továbbképzésen kívül a határidők lerövidítése.

Az értekezlet eredményes volt, mert kellően felkészítette a járási statisztikusokat és a megyei termésbecslőket az elkövetkező hetek és hónapok nagyobb erőfeszítést kívánó becslési munkálatainak elvégzésére.

A helyi tanácsok végrehajtóbizottságainak statisztikai csoportjai

A Központi Statisztikai Hivatal 1950 elején — a N. T. határozata értelmében — megyei kirendeltségeket szervezett. A kirendeltségek első ízben az 1951 februári országos állatszámllálás megszervezésében vettek részt. Helyi ismereteikkel elősegítették az adatfelvétel lebonyolítását.

Az állatszámllálási munkák befejezése után fokozatosan bekapcsolódtak az adatszolgáltatók ellenőrzésének munkájába. Kezdetben az állami gazdaságok, gépállomások, TSzCs-ok, kereskedelmi vállalatok adatszolgáltatásait segítették elő, később a többi statisztikai ág (népmozgalmi, szociális, kulturális, helyi ipari statisztika) adatszolgáltatóira is kiterjesztették ellenőrző munkájukat.

A megyei tanácsok megalakulása után a megyei kirendeltségek a végrehajtóbizottságok II. Terv- és statisztikai osztályainak csoportjaivá alakultak át.

A járási és városi tanácsok megalakulása óta minden járásban és városban egy-egy előadó látja el a statisztikai munkákat. Feladatuk főképpen a mezőgazdasági statisztika adatszolgáltatóinak ellenőrzése, instruálása, a mezőgazdasági adatfelvételek helyi lebonyolítása, bizonyos esetekben járási, városi összesítő készítése és — ez év eleje óta — a termésbecslési munkák elvégzése.

1950 végére a megyei statisztikai csoportok szakmai színvonala jelentősen emelkedett. Így lehetővé vált, hogy az addigi ellenőrzési, instruálási munkák szélesebb körre való kiterjesztése mellett rendszeresen végezzenek revíziós, feldolgozási munkákat is. (Pl.: földművelőszövetkezetek, helyi ipari vállalatok adatszolgáltatásával kapcsolatban a megyei összesítő táblák elkészítése.)

A megyei csoportok azonkívül, hogy elősegítik, gyorsabbá, pontosabbá teszik

a Központi Statisztikai Hivatal felé történő adatszolgáltatást, természetesen elvégzik a végrehajtóbizottságok részére szükséges statisztikai munkákat is.

Az 1951. február—március havi kisipari-kiskereskedelmi adatfelvétel és az ezévi országos állatszámítás helyi szervezése és az adatgyűjtés lebonyolítása komoly próbatétel volt a megyei csoportok és a járási, városi statisztikai előadók részére. Komoly fejlődésre mutat az, hogy ezeket a nagyarányú munkákat is jó eredménnyel végezték el.

A statisztikai munkák decentralizálása következtében a megyei csoportok sze-

repe — a Központi Statisztikai Hivataléhoz hasonlóan — megváltozik. A jövőben, az eddigiektől eltérően, nem végeznek rendszeresen adatgyűjtési, feldolgozási munkákat. A decentralizálás befejezése után főfeladatuk az lesz, hogy az adatszolgáltatások pontosságát, megbízhatóságát rendszeresen ellenőrizzék, a végrehajtóbizottságok osztályainak statisztikai munkáját összehangolják, irányítsák, ellenőrizzék és a végrehajtóbizottságok részére elemző, kiértékelő tájékoztatókat készítsenek, hogy ezzel a tanácsok munkáját az eddigieknél nagyobb mértékben elősegítsék.

HELYREIGAZÍTÁS

Előző számunk STATISZTIKAI HÍRADÓ-rovatának „Kitüntetések a statisztika terén végzett munkáért“ c. cikkéből technikai hiba folytán kimaradt Maresányi Zoltán-nak, a Győri Textilművek statisztikusának neve, akinek a statisztika terén végzett eredményes munkája elismerésül a Népköztársaság Elnöki Tanácsa a Magyar Népköztársasági Érdemérem bronz fokozatát adományozta.